

DELOVNI SESTANEK O POLOŽAJU INTELKTUALNO OVIRANIH V EVROPI

BUDIMPEŠTA 6. 11. - 9. 11. 2003

V organizaciji Zavoda za odprto družbo v sodelovanju z MDAP (Mental disability advocacy program) je med 6. in 9. novembrom 2003 v Budimpešti potekalo delovno in spoznavno srečanje poročevalcev nacionalnih poročil o položaju intelektualno oviranih ljudi v evropskih državah. Zbrali smo se snovalci poročil iz Bolgarije, Češke, Estonije, Hrvaške, Italije, Latvije, Litve, Madžarske, Nizozemske, Poljske, Romunije, Slovaške in Slovenije. Namen srečanja je bil predstaviti pomen poročila, predstaviti metodologijo raziskovanja, časa pa je bilo dovolj tudi za sklepanje prijateljstev in izmenjavo izkušenj.

Nacionalna koordinatorica predhodnih dveh poročil o zaščiti manjšin Darja Zaviršek me je tudi letos povabila k sodelovanju pri pripravi slovenskega nacionalnega poročila o položaju ljudi z oznako intelektualne oviranosti v Sloveniji. V okviru lanskega poročila o zaščiti romske manjšine smo uspešno izvedli dve okrogli mizi v Beli krajini, kjer je naseljenih več romskih skupnosti, s čimer smo opozorili strokovno in širšo javnost na položaj manjšine pri nas. Namen letošnjih poročil, ki jih bodo pripravile nove članice EU po skupni metodologiji, je dvojen in se osredotoča na širši vpliv javnosti. Poročilo bo predstavilo položaj ljudi z intelektualno oviranostjo, hkrati pa bo opozorilo na priporočila za izboljšanje tega položaja, kar je tudi glavno sporočilo raziskav. Okrogle mize, ki bodo sledile končnemu poročilu, bodo temeljile na načelu zagovornišva in samozagovornišva ljudi in svojcev intelektualno oviranih otrok in odraslih.

Program spremljanja pridruževanja EU (EUMAP) se je začel izvajati leta 2000. Njegov namen je podpirati razvoj neodvisnega nadzora procesa pridruževanja EU. V okviru širših ciljev Zavoda za odprto družbo se EUMAP osredotoča na skladnost s političnimi kriteriji za članstvo, kot jih je določila konferenca EU v Kopenhagnu leta 1993.

Članstvo od držav kandidatk zahteva, da dosežejo stabilnost ustanov, ki zagotavljajo demo-

kracijo, pravni red, človekove pravice in spoštovanje in zaščito pravic manjšin.

Poročila programa EUMAP so namenjena promociji širitve s poudarkom na pomenu političnih kriterijev in vloge civilne družbe pri spremljanju in uresničevanju teh kriterijev s strani vladnih služb. Pomembno pa je tudi, da so snovalci poročil neodvisni, nevladni sodelavci projekta.

Projekt z nazivom *Monitoring access to education and employment for people with intellectual disabilities* v letu 2003/2004 vodita EUMAP in Mental Disability Advocacy Program (MDAP) Zavoda za odprto družbo v Budimpešti. Pobuda izhaja iz ugotovitve, da ljudje z oznako intelektualne oviranosti doživljajo stigmatizacijo in predsodke pri uresničevanju svojih osnovnih človekovih pravic povsod po Evropi. Enake možnosti šolanja, izobraževanja in zaposlovanja so ključni dejavniki za popolno vključenost ljudi v skupnost. Kljub številnim mednarodnim standardom, ki urejajo področje človekovih pravic, prepovedujejo diskriminacijo na različnih področjih tudi na podlagi oviranosti oziroma hendikepa, številne države nacionalnih predpisov in zakonov niso sprejele v skladu z mednarodnimi. Pobuda za letošnje poročilo izhaja tudi iz ugotovitve, da se v nekaterih državah, kjer obstaja antidiskriminacijska zakonodaja, ta dejansko ne izvaja v korist zaščite pravic ljudi z oznako intelektualne oviranosti. Prav tako ne obstaja nikakršna raziskava o implementaciji obstoječih standardov in zakonodaje na tem področju.

Na področju izobraževanja:

- otroci z oznako težka in najtežja duševna prizadetost so navadno institucionalizirani ali izolirani doma in nimajo možnosti enakoredne izobrazbe;
- v večini držav je za diagnosticiranje duševne prizadetosti odgovorna komisija za razvrščanje, ki deluje po medicinskem patološkem modelu; v rabi so zastarele in široke metode diagnosticiranja, kar jim daje širok prostor razvrščanja, možnosti

za ponoven postopek na pritožbo staršev pa so majhne;

- izobraževanje v t. i. posebnih šolah, po programu, ki ni enakovreden rednim oblikam šolanja, pogosto temelji na neprilagojenih načinih dela z otroki glede na njihove potrebe in ne stremi k doseganju maksimalnih otrokovih sposobnosti;

- primerov integracije otrok z duševno prizadetostjo je malo zaradi številnih predsodkov in rigidnih šolskih sistemov.

Na področju zaposlovanja:

- obstaja splošno prepričanje, da so ljudje z intelektualno oviranostjo nezaposljivi;

- omejujoči in diskriminatorni zakoni o zaposlovanju delodajalcem otežujejo možnost zaposlovanja ljudi z intelektualno oviranostjo;

- v mnogih primerih ljudje z oviranostjo, ki prejemajo prihodek iz drugih virov, izgubijo pravico do socialnih denarnih dodatkov in bonitet iz naslova invalidnosti;

- področje rehabilitacije in usposabljanja je pomanjkljivo urejeno;

- le majhen del ljudi z intelektualno oviranostjo, ki so sposobni delati na trgu dela, je zaposlenih (najpogosteje pa delajo v varstveno-delovnih delavnicah za simbolično nagrado).

Nacionalno poročilo bo odsev obstoječega stanja ljudi z intelektualno oviranostjo v Sloveniji, pri čemer bo poudarek na uresničevanju obstoječih mednarodnih standardov. Poročilo bo pokazalo področja, kjer bi bilo treba standarde še bolj razviti, predstavilo bo zakonsko ureditev in evalviralo učinkovitost državnih politik in praks, ki ščitijo pravice ljudi z intelektualno oviranostjo. Poročilo bo dalo jasna priporočila, ki naj spodbudijo razvoj učinkovite strategije zagotavljanja enakega dostopa do izobraževanja in zaposlovanja ljudi z intelektualno oviranostjo. Končno poročilo bo izšlo predvidoma septembra 2004, glavne ugotovitve raziskave pa bomo predstavili tudi v reviji Socialno delo.

Špela Urh

leka. Nizozemska, Poljska, Republika Slovenija, Namun srečanje je bil predstaviti poročila, predstaviti metodološko raziskavo, časa pa je bilo dovolj tudi za kratek prijatelj in izmenjava izkušenj.

Nacionalna koordinatorka preobrnih dejavij poročila o različni manjšini (Daria) Kariček me je tudi letna poročila k izobraževanju pri pripravi slovenskega nacionalnega poročila o položaju ljudi z oziroma intelektualne oviranosti v Sloveniji. V okviru lanskega poročila o različni romske manjšine smo uspelo izvesti dve okrogli mizi v Belu krajini, kjer je nastajenih več romskih skupnosti, čimur smo opozorili strokovno in širšo javnost na položaj manjšine pri nas. Namun letnih poročil, ki jih bodo pripravile nove članice EU po skupni metodologiji, je dvojen in se ozrednosta na širši vpliv javnosti. Poročilo bo predstavilo položaj ljudi z intelektualno oviranostjo, hkrati pa bo opozorilo na priporočila za izboljšanje tega položaja, kar je tudi glavno sporočilo raziskave. Okrogle mize, ki bodo sledile končnemu poročilu, bodo temeljile na načelu zagovornišva in samozagovornišva ljudi in svojev. intelektualno oviranosti otrok in odraslih.

Program spremljanja pridruževanja EU (EU-MAP) se je začel izvajati leta 2000. Njegov namen je podpirati razvoj navedenega navedenega procesa pridruževanja EU. V okviru širših dejavij Zavoda za odprto družbo se EUMAP ozrednosta na skladnost z političnimi kritičji za članstvo, kot jih je določila konferenca EU v Koppenhagen leta 1992. Članstvo ob državi kandidatki zahteva, da dosežejo stabilnost ustanov, ki zagotavljajo demo-

Na področju izobraževanja:

- otroci z oziroma težka in najtežja duševna prizadetost so navedeno institucionalizirani ali izolirani doma in nimajo možnosti enakovredne izobrazbe;
- večini držav je za diagnosticiranje duševne prizadetosti odgovorna komisija za razvrščanje, ki deluje po medicinskem patološkem modelu; tudi so zastarele in široko metode diagnosticiranja, kar jim daje širok prostor razvrščanja, možnosti